

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

NADJA ČAVNIČAR

TRENING PSA VODIČA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
TIFLOPEDAGOGIKA IN PEDAGOGIKA PECIFIČNIH UČNIH TEŽAV

NADJA ČAVNIČAR

Mentor: izr. prof. dr. TINA RUNJIĆ

Somentor: asist. dr. INGRID ŽOLGAR JERKOVIĆ

TRENING PSA VODIČA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

POVZETEK

Pes vodič je pomočnik osebe s slepoto, ki ji pomaga pri vsakdanjem premagovanju ovir. Preden postane pes vodič mora skozi celoten proces vzgoje in treninga, ki ga opravi inštruktor za pse vodiče. To je oseba kvalificirana za to delo in ki rada dela tako z živalmi kot z ljudmi. Po končanem treningu se prične proces spoznavanja osebe s slepoto in psa vodiča, čemur pa nato sledi skupen trening. Tako kot vedno v življenju, se tudi to sodelovanje enkrat konča. Nastopi proces žalovanja in krog pridobivanja novega psa vodiča se ponovi.

Ključne besede: pes vodič, vzgoja, trening, navajanje na povodec, vaje poslušnosti, inštruktor, uporabnik s slepoto, spoznavanje, skupen trening, upokojitev.

ABSTRACT

A guide dog is an assistant to a visually impaired person that helps the person in overcoming everyday obstacles. At the beginning the guide dog has to go through the entire process of training with an instructor of guide dogs. Instructor of guide dogs is a person who is qualified for this work and loves to work with animals and people. After training, the process of introducing the guide dog to the visually impaired person begins, which is followed by a joint training. As always in life even this participation is once completed. After that the grieving process begins and the entire process of gaining a guide dog repeats itself.

Key words: guide dog, training, getting used to leash, obedience practice, visually impaired person, getting to know each other, joint training, retirement.

KAZALO

1. UVOD.....	6
2. KAJ JE PES VODIČ?	7
3. ZGODOVINA PSA VODIČA.....	7
4. VZGOJA IN IZBIRA PSA.....	10
4.1. PASME	11
5. KRITERIJ IZBORA PSA	11
6. IZBOR MLADIČKOV	13
7. KAJ MORA PES VODIČ ZNATI?	14
8. PROGRAM TRENINGA	15
8.1. METODE TRENINGA.....	17
8.1.1. SPREHODI.....	17
8.1.2. VAJE POSLUŠNOSTI.....	18
9. INŠTRUKTOR PSA VODIČA	19
9.1. USPOSABLJANJE ZA INŠTRUKTORJA	20
10. PRIPRAVA UPORABNIKA ZA PSA VODIČA.....	20
10.1. IZBOR UPORABNIKA S SLEPOTO.....	21
10.2. HOJA S POVODCEM.....	22
10.3. DODELITEV PSA.....	23
10.4. GIBANJE UPORABNIKA IN PSA OB PRISOTNOSTI INŠTRUKTORJA	24
10.5. NADALJEVANJE TRENINGA VAJ V KOMPLEKSNEJŠIH SITUACIJAH.....	25
10.6. ŽIVLJENJE S PSOM.....	25
11. UPOKOJITEV.....	26

12. ZAKLJUČEK	28
13. LITERATURA	29

1. UVOD

Za diplomsko delo sem si izbrala temo trening psa vodiča. Področje, ki je v Sloveniji precej slabo razširjeno, da tudi premalo poznano. Ta problem se opazi že pri iskanju literature za to področje. Slovenske literature na tem področju ni in tudi v svetu je zelo malo literature oziroma opravljenih raziskovanj na to temo.

Cilj diplomske naloge je bil pridobiti podatke o celotnem procesu treninga psa vodiča in kasneje o skupnem treningu uporabnika s slepoto in psa. Diplomsko nalogo sem si zastavila tako, da na začetku predstavim, kaj je pes vodič, nadaljuje se z zgodovino psa vodiča oziroma o njegovih začetkih, njegovi vzgoji, opisu pasem, izberi in kriterijih za psa vodiča, programu treninga, skupnem treningu uporabnika in psa vodiča in na koncu sledi še slovo med njima oziroma upokojitev psa vodiča.

Od kar pomnim, je bil ob meni pes, ki mi je krajšal čas, kadar mi je bilo dolgčas, mi stal ob strani, ko sem bila žalostna, delil z menoj veselje in se igrala z menoj. Eden izmed razlogov za izbiro te teme je tudi konstantna spremljava psa v mojem življenju in ljubezen do njih. Drugi razlog za izbiro teme je, da sem v Sloveniji do sedaj opazila le malo ljudi s slepoto s psom vodičem. Kar res kaže na premajhno razširjenost psa vodiča v Sloveniji.

2. KAJ JE PES VODIČ?

Pes vodič ali pes pomočnik je treniran, da vodi ljudi s slepoto okoli ovir. Čeprav so psi lahko trenirani, da pomagajo osebi s slepoto pri premagovanju različnih ovir, so delno barvno (rdeče-zeleno) slepi in niso sposobni interpretirati oziroma tolmačiti prometnih znakov. Človek usmerja psa na podlagi spretnosti, ki jih je pridobil pri treningu orientacije in mobilnosti (Wikipedia, 2010).

3. ZGODOVINA PSA VODIČA

Sodelovanje med človekom in psom je prazgodovinsko, saj je njuno sodelovanje znano že iz obdobja pleistocena, natančneje iz kamene dobe. Predhodnik današnjega psa je že takrat verjetno vedel, da veliko lažje pride do hrane preko primitivnega človeka, kot da si jo išče po gozdovih, v katerih je živel. Takratni človek pa je spoznal pasje lastnosti, kot so izostren vonj, sluh in hitrost gibanja, potrebne za lov, ki so mu omogočale lažji lov in obrambo pred nevarnostmi. O tem pričajo tako najdeno okostje živali podobne psu v bližini okostja človeka, kot najdene poslikave na stenah iz tega obdobja.

Nelson Coon je v svoji zbirki zbral vse podatke, ki pričajo o prazgodovinskem prilagajanju psa za človekove potrebe. Danes najdemo zbirko v knjižnici Perkinsove šole za slepe v Bostonu.

Ni znano, kdaj točno se je pes prvič pojavil v vlogi psa vodiča. Prvi znani zapisi, v katerih se pojavi v tej vlogi, so bili najdeni v obliki fresk v južni Italiji, na gradu pokopanem pod vulkanom Vezuv. Freske izhajajo iz Kristusovega časa. Freska upodablja človeka, katerega vodi pes, in se naslanja na palico, moli roko naprej ter žensko, ki mu daje hrano (predvideva se, da gre za siromaka).

Psi vodiči so bili cenjeni tudi v starem veku. Obstajajo različni dokazi, ki kažejo na bližnji odnos osebe s slepoto in njegovim psom. Vendar je težko reči, če ga je pes

spremljal kot spremljevalec ali kot pes vodič, če mu je nudil oporo in zaščito v nevarnosti. Iz vseh poznanih dokazov se da zaključiti, da je bil pes že takrat zvest prijatelj svojemu slepemu lastniku in da mu je na nek način služil kot opora ter mu pomagal pri gibanju in premagovanju ovir. Posameznik je svojega štirinožnega prijatelja dresiral glede na svoje potrebe in pri tem odkril, da ga lahko njegov prijatelj uspešno vodi. Ta sposobnost je prinesla, da sta pes in človek živela v sožitju in medsebojni pomoči, ki je pripeljala tudi do tega, da se je pes naučil ne samo ščititi in spremljati svojega slepega lastnika, temveč ga tudi voditi.

V preteklosti so se osebe s slepoto ukvarjale predvsem z beračenjem, petjem in goslarjem. Ob tem je bil njihov zvest spremljevalec pes. Zvesto spremljanje svojega slepega sopotnika je pripomoglo k prepoznavi lastnosti psov in na podlagi tega so jih pričeli uporabljati pri rehabilitaciji oseb s slepoto v bolnišnici »Quinze – Vintgs« v Parizu leta 1780.

V povezavi s tem je v knjigi Zgodovina slavnih psov, avtorja A. F. J. Freville 1797, zelo primeren opis vloge psa: »Način, na kateri pes vodi negotove korake osebe s slepoto, vzbuja pravo začudenje in si zasluži naše priznanje. Kakšno modrost, potrpežljivost in pazljivost ima ta žival. Nikoli napačno ne pripelje svojega gospodarja do vrat, kjer bo dobil miloščino. Po poti se zelo spretno izogiba oviram.« (Zovko, 1998, str. 91).

Glas o delu bolnice »Quinze – Vintgs« se je širil. Za to je slišal Dunajčan Joseph Reisinger, utemeljitelj sistematično metodičnega usposabljanja psov vodičev za osebe s slepoto. V zgodnji mladosti je oslepel in zato so mu dali psa, ki je slišal na ime Spitz. Reisinger je svojega psa treniral sam, glede na svoje potrebe, in tako se je v roku enega leta samostojno gibal po okolici. Njegova metoda treninga je bila, da pes hodi pred njim. Metoda je pripomogla k temu, da ga je naučil, da se zaustavi, ko to zahteva, da začuti kadar hodi po pločniku ali travniku, da se po hiši giba po desni in levi strani, da se bliža zidu, kadar se približujeta vratom, da se premika naravnost in da drži smer gibanja itd.

O psih vodič je pisal tudi Johan Wilhelm Klein, ustanovitelj in ravnatelj Instituta za slepe na Dunaju. V svojem Priročniku za učenje slepih (1819) je napisal napotke, ki so potrebni za pripravo psa vodiča za slepe. V knjigi so tako opisi metod treninga kot

tudi slikovni prikazi. Uspeh treninga je bil odvisen od kreativnosti in sposobnosti inštruktorja. Prevladovalo je pravilo, da je inštruktor psa vodiča lahko samo videča oseba. Po tej metodi se je pes gibal samo po eni poti, katere je bil natančno naučen, vedel je, kje se mora ustaviti, kje se obrniti na levo ali desno in kje se mora umakniti oviri. Trening je temeljil na metodi nagrajevanja in kaznovanja.

Kleinov ključ do uspeha je predstavljala ročna naprava, ki je povezovala človeka in psa. To je bila palica, ki je bila nameščena okoli pasjega vratu, ki jo je slepa oseba držala v roki. Kasneje jo je zamenjal povodec. Zelo pomembno je bilo izbrati pravo pasmo psa. Takrat se je za najboljšo pasmo izkazal nemški ovčar (Zovko, 1998, str. 92).

O naklonjenosti in sposobnosti psa kot psa vodiča govori tudi avtobiografsko delo Švicarja Jakoba Birrera, objavljeno leta 1874. V enem izmed poglavij je zapisal napotke za treniranje psa, ki temeljijo na lastni izkušnji. Belo palico je držal v levi roki, medtem ko je palico oziroma jermen držal v desni. Psa je treniral tako, da je pes reagiral na potege jermena. Tudi on je zagovarjal metodo nagrajevanja in kaznovanja.

Iz časa Reisingerja, Kleina in Birrera, trojice slepih uporabnikov in trenerjev psa vodiča so ostala nekatera načela, ki veljajo še danes. Ta načela so: pohvala, spodbujanje, nagrajevanje, besedni ukazi, popravljanje, besedno zatiranje neželenega vedenja, itd.

Ideja za uporabo psa pri rehabilitaciji oseb s slepoto in drugimi posebnimi potrebami, se je množično razširila šele po prvi svetovni vojni. Posledice le-te so bili invalidi, ki jih je bilo po vsem svetu veliko. Dr. L. Senfelder iz Dunaja je bil tisti, ki je prišel do ideje, da bi se tem osebam pomagalo k ponovnemu samostojnemu življenju z uporabo psov vodičev. Še pred tem pa so v Nemčiji v kraju Oldenburg leta 1916, torej pred koncem prve svetovne, ustanovili prvo šolo za pse vodiče. Še večje posledice kot jih je pustila prva svetovna vojna, so bile v času druge svetovne vojne. Kar je bil tudi povod za ustanovitev druge šole za pse vodiče v Potsdamu leta 1932.

Skozi leta so si ljudje nabirali znanja in izkušnje o psih in njihovih sposobnostih, ki jih imajo psi za vodenje. Prvič so ta znanja uporabili v Nemčiji in Avstriji. Odprtje prvih

šol in uporabe psov za pse vodiče, je imelo velik vpliv tako na druge evropske kot tudi na neevropske, predvsem na Združene države Amerike.

Američanka Dorothy Harrison Eustis, ki je s svojim možem živela v Švici, je tam leta 1923 ustanovila psarno »Fournate Fieldo« in Inštitut »L' Eil qui Voit«. V psarni so vzgajali pse za opravljanje najrazličnejših del in tako je Dorothy Harrison Eustis v povezavi s tem, še posebej v pripravi psa vodiča, v ameriških novicah izdala članek z naslovom »Seeing Eye«. Čez šest let je nato še v Združenih državah Amerike, v Neshvillu ustanovila prvo šolo za pse vodiče, imenovano po članku »Seeing Eye«. Istega leta so šolo premestili v New Jersey, kjer še je danes.

4. VZGOJA IN IZBIRA PSA

Psarne omogočajo zadovoljiti širok spekter socialnih, profesionalnih in znanstvenih potreb za pse na splošno in za pse vodiče. Kot je znano, dandanes takšne ustanove delujejo povsod po svetu in nudijo prednosti za vzgojo pasem, ki so najbolj primerne za psa vodiča (Zovko, 1998, str. 96).

Veliko šol se odloči, da sami vzgajajo nekatere pse. Tako imajo boljši nadzor nad končnim rezultatom in izboljšajo zmožnost predvidevanja števila, zdravja, temperamenta in velikosti psa (Blasch B., B. idr., 1997, str. 266).

Ni pomembno od kod prihaja pes, pomembno pa je, da je izbrani pes zdrav, inteligen, stabilen in imeti mora nežen temperament. V preteklosti se je za najboljšega psa vodiča izkazal nemški ovčar, vendar so danes priznane in množično uporabljene tudi druge pasme, kot so labradorci, zlati prinašalci, bokserji (primerni za tiste, ki so alergični na dlako) in dalmatinci. Za opravljanje poklica psa vodiča mora biti pes močen, stabilen in vzdržljiv, po velikosti pa mora biti primeren glede na osebo s slepoto.

4.1. PASME

Kot sem zgoraj že omenila, veljajo za najbolj primerne pse vodiče pasme visoko raslih psov kot so nemški ovčar, zlati prinašalec, labradorec, bokser, dalmatinec idr. Pomembno je, da vemo, katere so lastnosti, ki odlikuje te pasme in zakaj so najbolj primerne za pse vodiče. Spodaj so opisane tri najbolj pogosto uporabljene pasme za psa vodiča.

- **Nemški ovčar:** je dobro socializiran, brez nesmiselnega nasilja in ob dosledni vzgoji je uravnovešen in zanesljiv družinski pes. Čuječnost in nagon po zaščiti sta mu prirejena (Hegewald-Kawich, 2011, str. 145).

Je prav tako zelo miren, vdan, zanesljiv in poslušen pes (Fogle, 1997, str. 222-223).

- **Zlati prinašalec:** je velik prijatelj otrok, prav tako je miroljuben in prilagodljiv družinski pes. Velja za strastnega plavalca in prinašalca, rad je na prostem in potrebuje veliko zaposlitve ter gibanja (Hegewald-Kawich, 2011, str. 227).

- **Labradorec:** ima močne živce in uravnovešen značaj. Velja za zvestega psa, ki ne preganja divjadi in se ne potepa. Prav tako je zelo potrpežljiv in se rad igra, pa tudi crklja. Potrebuje dosledno vzgojo in gibanje, saj lahko postane negibčen (Hegewald-Kawich, 2011, str. 121).

Je velik ljubitelj vode, prijazen, družaben in zaverovan v družino. Velja za najbolj priljubljenega družinskega psa (Fogle, 1997, str. 195).

5. KRITERIJ IZBORA PSA

Za psa vodiča se v glavnem usposabljata oba spola, vendar so velikokrat samice bolj primerne, saj veljajo za nežnejši in bolj pazljiv spol.

Za izbiro primerne psa za usposabljanje je bistvenega pomena, da se opravi ocena psa. Zovko (1998) je v svoji knjigi zapisal, da se pri psu ocenjuje zdravje, inteligenca in temperament. Lastnosti, ki bistveno vplivajo na način vzgoje, treninga, nege in vzdrževanja psa ter določajo kolikšna strogost in kolikšen napor bosta

potrebna med treningom. Za zadovoljitev specifičnih individualnih potreb slepih oseb je pri izbiri psa potrebno gledati na njihove potrebe in na velikost slepe osebe, ki določa, kateri pes se jim bo dodelil. To je eden izmed pomembnih kriterijev, ki ga je potrebno zadovoljiti. Od zadovoljitve le tega je odvisna kvaliteta in udobje skupne mobilnosti. Seveda pa so pomembni tudi ostali kriteriji, ki jih je potrebno zadovoljiti glede na individualne potrebe. Po Zovku (1998) so ti kriteriji temperament, stabilnost in nežnost psa.

Pri ljudeh se velikokrat pojavi napačno mišljenje, da je psa potrebno usposobiti tako za vodiča kot tudi za varuha. Nasprotno, tekom treninga ali po njem, v času njegovega aktivnega delovanja, je potrebno najprej psa navaditi na vlogo varuha in šele na to na vlogo vodiča. Če želimo, da pes postane dober vodič, morajo biti zadovoljeni zgornji kriteriji in pes mora biti pripravljen za aktivnosti, ki so predvidene v programu njegovega usposabljanja. Prav tako mora biti pripravljen na sodelovanje in vodenje med treningom ter tudi kasneje, ko ga oseba s slepoto navaja na svoje specifične potrebe. Skupek vsega tega je ključnega pomena za uspešno usposabljanje psa.

Zgoraj naštetih kriterijev pa niso edini kriteriji, ki so pomembni pri izboru psa za usposabljanje psa vodiča. Ker osebe s slepoto pogosto doživljajo psa vodiča kot iskrenega prijatelja in iz njega izhajajo njihovi pozitivni dogodki ter izkušnje, ki jim olajšajo stik in komunikacijo z okoljem ter jim omogoča večjo samostojnost oziroma manjšo odvisnost od okolja, je pomembno, da se upošteva tudi

- dobra telesna zgradba,
- dobro zdravje,
- dobra kondicija,
- psihična stabilnost in čustveno ravnotežje,
- vesel, vreden temperament,
- motivacija za učenje in sposobnost učenja ter

- prispevek k lastnemu sporazumevanju in interakciji s slepimi osebami ter socialnim okoljem (Zovko, 1998, str. 97).

6. IZBOR MLADIČKOV

Zgoraj naštetih kriterijev so zelo pomembni pri izbiranju in predvidevanju, kateri mladiči iz legla so primerni za usposabljanje in kasneje tudi za psa vodiča.

Izbran mladiček je pri približno dveh mesecih starosti dovolj star, da zapusti mater in se ga namesti k družini, ki je odgovorna za njegovo socializacijo. Družine se prostovoljno odločijo za socializacijo mladičev. Pri njih ostanejo do 12. meseca starosti, po potrebi pa lahko tudi dlje.

Naloga družin, ki se prostovoljno javijo za socializacijo psov je, da jih naučijo osnovne poslušnosti, higiene in hišnih navad ter jim predstavijo širok ozirom celoten spekter človeških navad in aktivnosti (Blasch B., B. idr., 1997, str. 266).

V času, ki ga mladiči preživijo pri družinah, klubih ali kampih, dobijo izkušnje in navade, ki jih ne bi nikoli mogli pridobiti, če bi živeli v pasji hišici ali v sobi z osebo s slepoto. Pomembna je izbira primerne družine za socializacijo psa. Redni obiski inštruktorja so med drugim pomembni zaradi navezanosti, ki se mora razviti za uspešno kasnejše delo. Naloga inštruktorja psa vodiča je v tem času, da spremlja njegov razvoj in na koncu učitelju orientacije in mobilnosti sporoči o pripravljenosti psa na skupen trening.

V času socializacije je prav tako pomembno, da se opravijo zdravstveno-psihološki testi in testi socializacije ter različna opazovanja. Z njimi dobijo inštruktorji oceno, kateri mladiči so na pravilen način in v primernem času prilagojeni na življenje med ljudmi. Prav tako pa s tem določijo njihovo naravo, stanje senzoričnih funkcij, stabilnost in samostojnost, mogoče psihične težave, kot so nervoza, izraženost nagona, navezanost in način reagiranja na ljudi ter prometa v okolici itd. Zovko (1998) pravi, da je tudi znanstveno dokazano, da se socializacija mladiča zaključi v zgodnjih letih, natančneje okoli prvega leta starosti.

Kot so pri majhnih otrocih prva leta kritična za usvojitve določenih znanj, je pri psih kritično prvo leto. Prvo leto je obdobje, v katerem se mladič nauči poslušati in razlikovati zvoke znotraj in zunaj hiše, v kateri živi. Vzporedno tudi pridobiva temeljne higienske navade, razvija čutila, se uči primerne vedenja in se nauči, čemu so namenjeni določeni prostori v hiši oziroma stanovanju. Poleg tega se tudi nauči, kako biti primerno vesel, čustven in pripravljen na komunikacijo ter interakcijo z okoljem.

Med 9. in 12. mesecem starosti se pri mladičih opravi kastracija oziroma sterilizacija. Izkušnje centrov, ki se ukvarjajo s psi vodiči so pokazale, da se pri kastriranih psi kažejo manjša odstopanja v vedenju, kot pri psih, ki niso kastrirani (Zovko, 1998, str. 99).

7. KAJ MORA PES VODIČ ZNATI?

Omenila sem že, da je pes vodič eden izmed najbolj znanih vrst delovnih psov. Vsak dan pomagajo uporabnikom s slepoto, da varno pridejo od enega do drugega kraja. Da to učinkovito naredijo, morajo imeti določena znanja. Harris je opredelil, da morajo biti znanja sledeča:

- drži ravno linijo in ne upošteva motečih dejavnikov, kot so vonj, živali, ljudje,
- ohrani stalno hitrost,
- se ustavi na vseh robnikih in stoji dokler ne dobi ukaza, da lahko nadaljuje,
- se obrne v levo, desno, gre naprej in se ustavi na ukaz,
- pripelje uporabnika do gumba za dvigalo,
- prepozna in se izogne oviram,
- tiho leži ob uporabniku, ko se ta kam usede,
- pomaga uporabniku pri gibanju po avtobusu,
- uboga verbalne ukaze (Harris, b.d.).

Harris prav tako pravi, da mora pes vodič imeti, poleg vseh zgoraj naštetih znanj tudi tako imenovano selektivno neposlušnost. Gre za verjetno eno izmed najbolj neverjetnih lastnosti pri psu vodiču. Pri selektivni neposlušnosti pes vodič sam oceni nevarno situacijo in ne izvrši ukaza, ki mu ga da njegov uporabnik in bi ga lahko postavil v nevarnost. Lastnost je najbolj pomembna pri prečkanju ceste. Naloga psa je, da pripelje svojega vodiča do roba pločnika. Znano je, da so psi barvno slepi in ne morejo razlikovati luči na semaforju, zato je naloga uporabnika, da posluša promet in semafor ter da ukaz za prečkanje ceste oziroma ukaz »naprej«. Kadar se približujejo avtomobili, pes stoji, počaka, da nevarnost mine in šele nato prečka cesto.

8. PROGRAM TRENINGA

Predvideno je, da je mladič med 13. in 18. mesecem starosti fizično zrel in čustveno pripravljen, da sprejme vse zahteve treninga. V tem obdobju se pes vrne nazaj v šolo za pse vodiče, kjer se nekaj časa prilagaja na življenje v psarni. Po pretečenem času, se ga dodeli inštruktorju, ki ga bo treniral skupaj z osmimi do desetimi drugimi psi. Program treninga traja od 12 do 20 tednov, odvisno od programa, ki ga ima vsaka šola (Zovko, 1998, 99).

Blasch (1997) je s sodelavci postavil kot temelj treninga željo psa, da zadovolji svojega lastnika oziroma uporabnika. Inštruktor tako izhaja iz te želje in mu omogoča, da hrano kot nagrado za uspešno izvedbo dejavnosti, nadomesti s pohvalo. Razlog za to je, da kasneje uporabnik hrane ne bo imel vedno pri roki, med tem ko se lepa beseda, pohvala vedno hitro najde.

Praviloma inštruktor trenira več psov kot je kandidatov s slepoto. Razloga za to sta dva. Prvi je, da vsi psi, ki so vključeni v program nimajo enakih sposobnosti, niti niso enako uspešni pri zaključevanju programa. Drugi razlog je, da se na ta način omogoča rezerva in večja možnost izbire psa. V tem sklopu so zelo pomembne individualne lastnosti, kot so moč psa, ki osebi s slepoto lajša koordinacijo, hitrost in ravnotežje; temperament psa in posameznika s slepoto.

Različni avtorji pravijo, da poleg tega, da program treninga temelji na želji psa po zadovoljitvi uporabnika, se deli na dva dela. Prvi del je sestavljen iz navajanja psa na povodec in učenja hoje po sredini pločnika, drugi del treninga pa se odvija v mestu in je v bistvu trening poslušnosti.

Blasch (1997) s sodelavci za prvi del treninga pravi, da se odvija znotraj šole za pse vodiče, kjer se psa navaja in spoznava povodec. Povodec je udoben, usnjen, obkroža prsi in simbolizira »sprehod«. V tem delu treninga se pes prav tako sreča z besednimi ukazi. Kadar naredi pes napako, je pomembno, da se ga ob tem popravi. Popravki so lahko besedni, kot sta »ne« ali »fuj«, ali pa čvrsti sunki povodca. Izbira primerne popravka je odvisna od narave psa in od napake, ki jo je storil. V tem delu treninga pes vzpostavi ena-na-ena odnos spoštovanja in zaupanja z inštruktorjem.

Temu sledi drugi del treninga, trening poslušnosti, ki se odvija v mestu. V mestu se postopoma dodaja kompleksnost zahtev in novih znanj. Potrebno ga je naučiti, ustavljanja na robnikih in zavedanja prostora 'ob nogi'. Zavedanje prometa se prične preprosto in postopoma postaja bolj in bolj prefinjeno. Znanja, ki jih pes osvoji v tem delu treninga so: stanje, zaustavljanje na robu pločnika ali pred stopnico, kazanje svojega položaja in čakanje na ukaz, v katero smer naj nadaljuje pot ter seveda opozarjanje svojega uporabnika na ovire na poti.

Učenje v času treninga poteka po metodi demonstracije. Inštruktor psu najprej demonstrira novo dejavnost oziroma znanje, nato pa se začne zanašati na psa, da to prav naredi. Tako kot tudi mi delamo napake v procesu učenja, jih dela tudi pes. Napake so rezultat napačnega koraka ali pristopa k učenju, ki je bil uporabljen. Pomembno je, da se jih čim prej odpravi. Kadar pes pravilno izvede nalogo, je izrednega pomena, da ga za to pohvalimo in nagradimo. Blasch (1997) s sodelavci v članku opozori tudi na ocenjevanje psa v času treninga. Pri vsaki evalvaciji, večina šol vključi tudi »test slepega inštruktorja«, kjer slep inštruktor pod nadzorom, opravi test uspešnosti vsakega psa.

8.1. METODE TRENINGA

Osnovna metoda treninga je spodbujanje z nagrajevanjem. Za to se lahko uporablja hrana, božanje ali besedna pohvala. Tako kot učimo majhne otroke, moramo naučiti tudi pse, katera vedenja so primerna in katera niso. Za neprimerno vedenje se uporabljajo kazni. V bistvu je proces učenja psa zelo podoben procesu učenja otroka. Najprej se ga uči najpreprostejše stvari, nato preide od sedenja do kompleksnejših dejavnostim.

Zovko (1998) je poudaril, da hitenje pri treningu ni priporočeno. Pomembno je, da se inštruktor giba počasi. Pri pohvali psa je potrebno uporabiti miren glas. Potrebno si je tudi zapomniti, da je naš cilj, da postanejo pasje reakcije avtomatizirane in da doseže takšen nivo funkcioniranja, da se uspešno znajde v različnih fizičnih in socialnih okoliščinah.

8.1.1. SPREHODI

Prvi sprehodi so zelo pomembni in je potrebno pazljivo izbirati poti po katerih se psa sprehaja. Zovko (1998) meni, da je za prve sprehode najboljše izbrati dolge, ravne poti, kjer se ga uči hoditi po sredini potke, na desni strani inštruktorja. Potrebno ga je naučiti, da se sprehaja brez preusmerjanja pozornosti za mimoidočem, brez vohanja tal. Pes si bo te sprehode zapomnil kot način oziroma model gibanja in je temelj za učenje nadaljnjih spretnosti.

Vendar to ni edina stvar, ki se je pes uči v času sprehodov. V tem času se uči tudi ukazov, kot sta »gremo« in »stoj«. Pri prvem ukazu je pomembno, da stopi pes malo pred inštruktorja, saj mu le-to omogoča vodenje. Pri ukazu »stoj« ali »ustavi se«, pa je izrednega pomena, da se pes ne usede. Stanje sedenja mu onemogoča, da bi nato pot nadaljeval ravno. To sta ukaza, na katera mora pes takoj reagirati. Zaradi tega je pomembno, da ima inštruktor in kasneje uporabnik odločen glas. Kadar se pes zaustavi, mora inštruktor narediti en korak naprej, da bo v ravnini prsi psa. Če tega ne naredi, se pes lahko prične obračati in s tem izgubi ravno linijo hoje. Torej,

najpomembnejša znanja, ki jih pes pridobi med sprehodi so hoja naravnost in zaustavljanje v pravilnem položaju.

8.1.2. VAJE POSLUŠNOSTI

Kot sem že zgoraj omenila, je drugi del treninga sestavljen iz poslušnosti psa. Zovko (1998) je v knjigi natančno opisal potek treninga poslušnosti. Ukazi, ki se jih pes nauči v tem delu treninga so: »pridi«, »čakaj«, »sedi« in »k nogi«. Pri ukazu »k nogi« je pomembno, da se pes giba na levi strani inštruktorja in po izdaji tega ukaza mora stati mirno tako dolgo, dokler se inštruktor ne prične ponovno gibati. Temu ukazu sledi učenje ukaza »sedi« in nato »čakaj«. Pri zadnjem ukazu, se mora pes usesti in počakati vse dokler, ga inštruktor ne obide s sprednje strani in se mu približa z desne strani. Med vsemi vajami poslušnosti, je zelo pomembno tudi klicanje k sebi. Z učenjem tega ukaza je povezan tudi prejšnji ukaz »čakaj«. Po izdaji teh dveh ukazov se inštruktor postavi pred psa tako, da ga gleda v oči in ga čez nekaj sekund pokliče k sebi z ukazom, npr. »Nala, pridi«. Tako kot pri prejšnjih delih treninga je tudi tu pomembno, da se psa pohvali in nagradi za uspešno izvedbo ukazov.

Psa je potrebno tudi naučiti kako se giba v levo, v desno in nazaj za 180 stopinj.

Obrat nazaj

Zovko (1998) pravi, da je pri učenju obrata nazaj, psa najprej potrebno naučiti ravne hoje, nato pa se mu ukaže »stoj«. Inštruktor stoji v ravnini pasjih ramen, počasi naredi korak nazaj, tako da stoji ob njegovem repu in mu ukaže »nazaj«. Istočasno udari psa z desno roko po desni nogi, kar pritegne njegovo pozornost in naredi obrat na desno. Na koncu se obrne še inštruktor in nadaljujeta pot.

Obrat v desno

Obrat v desno se psa uči po prečkanju ceste, ko stojita z inštruktorjem na robu pločnika in mu le-ta ukaže »stoj«. Inštruktor nato naredi korak nazaj tako, da se

poravna z zadnjimi nogami psa in nato iztegne in obrne desno nogo v desno in ukaže »desno« ter istočasno udari psa z desno roko po desni nogi (Zovko, 1998, str. 103).

Obrat v levo

Tako kot prejšnji obrat, učenje obrata v levo poteka po prečkanju ceste in na zelo podoben način. Na robu pločnika inštruktor ukaže »stoj« in naredi korak naprej. Sedaj se inštruktor obrne v levo tako, da z desno nogo pride pred psa. V istem trenutku mu ukaže »levo« in z desno roko pokaže v levo (Zovko, 1998, str. 104).

9. INŠTRUKTOR PSA VODIČA

Vsak ne more postati strokovnjak za pse vodiče. Obstajajo različne zahteve s čim bi moral biti opremljen trener ali strokovnjak za pse vodiče. Zovko (1998) je zahteve, ki jih je potrebno doseči za inštruktorja psa vodiča sistematično zapisal. Zahteve so sledeče:

- pozitivna motivacija,
- iskrena ljubezen do psov,
- dobra telesna kondicija,
- dobro zdravje,
- potrebna vzdržljivost,
- primerna izobrazba in inteligenca,
- psihična stabilnost,
- občutljivost za vprašanja slepih,

- občutek za probleme in potrebe drugih ljudi.

Harris (n.d.) poudarja, da je delo inštruktorja izjemno zahtevno, tako intelektualno kot čustveno in psihično. Inštruktor mora delati veliko ur in se neprenehoma srečevati s težavnimi živalmi in težavnimi ljudmi. Vendar je na koncu, kljub vsem težavam, tudi zelo zahvalno delo in prinaša veliko osebnega zadovoljstva.

9.1. USPOSABLJANJE ZA INŠTRUKTORJA

Po izboru kandidata se prične poskusno obdobje, ki traja približno šest mesecev. Z zaključkom tega obdobja, se kandidat vključi v šolo za praktično usposabljanje, ki traja od treh do štirih let. Praktično usposabljanje je razdeljeno na več delov. V prvih dveh letih kandidate poučujejo že kvalificirani inštruktorji, ki z njimi predelajo pomembne elemente usposabljanja psov vodičev. Ob spremljanju usposabljanja psov, je potrebo še predelati predpisano strokovno literaturo. Na koncu programa morajo kandidati opraviti izpit, ki je sestavljen tako iz praktičnih kot tudi iz teoretičnih nalog. Teoretični del obsega psihologijo psa in oseb s slepoto.

Ker inštruktorjev psov vodičev ni dovolj, da obvlada znanja samo na področju vzgoje in šolanja psov, temveč mora osvojiti tudi znanja na področju orientacije in mobilnosti oseb s slepoto in znanja o vsakodnevnih spretnosti oseb s slepoto. Poklic inštruktorja psa vodiča je zelo odgovoren poklic, ki zahteva veliko dela in truda ter seveda ljubezni do opravljanja tega dela.

10. PRIPRAVA UPORABNIKA ZA PSA VODIČA

Preden se uporabniku dodeli najbolj primerne psa vodiča, mora ta najprej usvojiti določena znanja. Prav tako pa ga je potrebno oceniti in preceniti, kateri pes bi najboljše ustrezal določenemu uporabniku.

10.1. IZBOR UPORABNIKA S SLEPOTO

Glavni in najpomembnejši cilj šolanja oziroma rehabilitacije oseb s slepoto je čim večja samostojnost. Vsak posameznik ima različno definirano samostojnost, vendar je splošno priznano, da oseba s slepoto pokaže največjo mero samostojnosti z uporabo psa vodiča. Tako mora skrbeti ne le zase, ampak tudi za drugo živo bitje. Poleg tega pa se ji ni potrebno zanašati na nikogar, kadar želi iti v trgovino ali po kakršnih koli drugih opravkih.

Oseba s slepoto, ki se želi vključiti v program za usposabljanje in dobiti psa vodiča, mora najprej vložiti pismeno zahtevo oziroma prošnjo odgovornemu centru za usposabljanje in pridobivanje psa vodiča. Strokovna skupina preuči vloženo zahtevo in je zadolžena za pridobivanje nadaljnjih pomembnih podatkov o posamezniku.

Posameznik s slepoto mora prav tako opraviti zdravniški pregled. V preteklosti je obstajala starostna meja za pridobitev psa, in sicer 50 let, vendar danes temu ni več tako. Uporabniki psa vodiča so danes lahko tudi starejše osebe, ki pa so se še sposobne učiti. Če prav ne obstaja zgornja starostna meja, pa obstaja spodnja in ta je 18 let. Kadar se med vlogami za pričetek usposabljanja za pridobitev psa vodiča znajdejo osebe s slepoto in z diabetesom ali lažjo obliko epilepsije, so ti obravnavani po posebnih kriterijih.

Potem, ko zberejo vse potrebne podatke, in uporabnik opravi zdravniški pregled, inštruktor obiše uporabnika doma, kjer opravi neformalne razgovore in intervju z vsakim družinskim članom. Med posameznimi razgovori lahko pride do nesporazumov ali napetosti v hiši, zato se inštruktor z vsakim članom odpravi na sprehod, kjer lahko v bolj sproščeni atmosferi opravi razgovor. Sprehod mu ponudi tudi možnost, da vidi uporabnikovo sposobnost orientacije in mobilnosti ter da opravi različne vaje za ugotavljanje uporabnikove sposobnosti sledenju, npr. uporabnik se drži za povodec, ki ga drži inštruktor, sledenje inštruktorjevemu gibanju. Razgovori in vaje se zaključijo s uporabnikovo željo o obisku centra za pse vodiče.

Pri izboru uporabnika s slepoto ima pomembno vlogo tudi inštruktor. Njegova naloga je, da napiše poročilo o uporabniku in njegovih zmožnostih ter nato poda predlog centru za usposabljanje psov vodičev. Poročilo napiše na podlagi podatkov, ki jih je

pridobil in na podlagi opazovanja. Dolžnost centra je, da v roku štirih tednov obvesti uporabnika o datumu vključitve v center. Po prihodu uporabnika s slepoto v center ga je potrebno seznaniti s prostori v centru in z dnevnim razporedom. Preden se uporabniki srečajo s psi, morajo naprej opraviti enomesečni seminar.

10.2. HOJA S POVODCEM

Naslednja stopnja je hoja s povodcem, kar je uporabnik že poskusil z inštruktorjem, ko je bil ta na obisku. Vlogo psa igra inštruktor in uči uporabnika vse potrebne verbalne ukaze, ki jih mora znati, »levo«, »desno«, »naprej«, »stoj«, »sedi,« itd. Pri vseh ukazih uporabnik posnema inštruktorjev glas in ton. Razlog za to je povsem enostaven, pes je navajen na inštruktorjev glas in ga lahko nov, nepoznan glas zbega. Inštruktor uporabniku tudi pokaže načine usmerjanja z roko za različne ukaze.

Zovko (1998) pravi, da za zgoraj naštetje vaje obstajata dva razloga. Prvi razlog je, da se uporabnik preko vseh takšnih vaj nauči:

- pravilno držati povodec,
- delati pravilne gibe nog in rok
- pravilno dajati verbalne ukaze in gibe rok ter
- dobi sliko, kako izgleda hoja s psom.

Drugi razlog pa je, da se s temi vajami izognemo začetni zmedenosti dela in sodelovanja med uporabnikom in psom.

Poudariti je potrebno, da inštruktor vaje vnaprej organizira, načrtuje in izvaja učenje ukazov korak za korakom. Pripraviti mora kratke ure, uporabnik pa mora imeti možnost odmora in sprostitve, saj se s tem izogne nervozi. Prednost takšnega učenja je tudi, da se odvija v resnični življenjski situaciji, kar posameznika lahko samo še dodatno motivira.

Kot pri vsakem učenju je tudi tu potrebno sprotne ocenjevanje napredka osebe s slepoto. Zovko (1998) poudarja, da mora inštruktor med izvajanjem vaj ocenjevati hitrost gibanja, občutek za ravnotežje, hitrost refleksov, smisel za orientacijo, slušno funkcioniranje, psihično stabilnost, kontrolo čustev in glasu ter uporabnikov spomin.

Na podlagi tega inštruktor nato izbere in uporabniku s slepoto dodeli primerne psa, vendar se lahko zgodi, da kljub vsem ujemajočim se lastnostim, pes ni primeren. Uporabnik lahko psa zavrne. Zato je pomembno, da pri dodelitvi inštruktor upošteva uporabnikove želje. V nasprotnem primeru ima lahko to velike psihične težave na uporabnika. Inštruktor mora pri odločitvi upoštevati tudi okolico, v kateri živi uporabnik in možne hišne ljubljence, ki jih ima le-ta doma.

10.3. DODELITEV PSA

Pri izbiri in dodelitvi primerne psa za vsakega posameznega uporabnika se od inštruktorja zahteva, da analizira vse pomembne podatke v povezavi s psom in jih uskladi s podatke in željami uporabnika s slepoto. Posebno pozornost je potrebno nameniti višini, teži in obsegu tako posameznega psa, kot tudi vsakega posameznega uporabnika. Torej, pomembno je, da se pri izbiri upoštevajo vsi podatki, ne samo psov, temveč tudi uporabnikov in se nato glede na to uporabniku s slepoto dodeli najprimernejšega psa.

Dan, ko uporabnik s slepoto dobi psa, je zelo pomemben. Uporabnik ob tem občuti najrazličnejša čustva. Inštruktor se mora zavedati, da bo uporabnik na dan dodelitve zelo nestrpen, vznemirjen in med drugim tudi zaskrbljen. Zato je pomembno, da ga inštruktor že prej seznaniti s potrebnimi informacijami o pasmi in imenu psa ter mu obrazloži, zakaj so zanj izbrali ravno tega psa. Opis, ki ga inštruktor poda mora biti čim bolj slikovit in zanimiv ter mora pri uporabniku vzbuditi zanimanje, veselje in zadovoljstvo. Takšen odziv je pozitiven odgovor na primerno izbiro psa.

Po pridobljenih vseh potrebnih informacij, se uporabnik umakne v svojo sobo, kamor mu inštruktor pripelje izbranega psa, da se lahko v miru spoznata. Pomembno je, da ima uporabnik pri sebi pasjo hrano, saj ima pes s tem možnost, da lahko polži uporabnikovo roko in se spozna z njegovim vonjem. Takšen način spoznavanja je zelo pomemben. Pes je bil do sedaj zelo navezan na inštruktorja in je uporabniku zelo težko, da pridobi njegovo pozornost. Po začetnem spoznavanju, inštruktor zapusti sobo in pusti uporabniku in psu, da se v miru spoznata. Čez pol ure, se inštruktor vrne, preveri, kako poteka spoznavanje in ponudi pomoč, če je ta potrebna.

Prvi skupni teden pes preživi v uporabnikovi sobi, kjer ima svojo posteljo in po potrebi tudi povodec. Prav tako se ga v sobi hrani.

10.4. GIBANJE UPORABNIKA IN PSA OB PRISOTNOSTI INŠTRUKTORJA

Naslednja faza spoznavanja in prilagajanja so sprehodi. Za sprehode je potrebno izbrati enostavnejše poti, ki niso zelo prometne in glasne, vendar je potrebno paziti, da je nekaj prometa. Le tako lahko dobiva uporabnik še potrebne zvočne informacije za uspešno orientacijo. Popolnoma mirne poti lahko zmedejo uporabnika. Prvi skupni sprehodi morajo potekati pod strogim inštruktorjevim nadzorom. Vsaki sprehod se razlikuje od prejšnjega in na vsakem sprehodu utruje drug ukaz. Tako s sprehodi predelajo in utrdijo vse že prej naučene ukaze, le da jih sedaj preizkusijo v realni situaciji. Za vse vaje je potrebna visoka koncentracija uporabnika. Z uspešnimi rezultati posameznih vaj uporabnik pridobiva občutek lastne kompetentnosti. Potrebna je tudi prisotnost inštruktorja, ki lahko v vsakem trenutku priskoči na pomoč.

Počasi bo uporabnik dobil občutek kompetentnosti in tako bo pridobil potrebno samozaupanje za samostojno izvajanje vaj. Občutek bo za uporabnika presenetljiv in vznemirljiv in se mu bo močno vtisnil v spomin. Zovko (1998) imenuje to kritičen trenutek in prvi uspešen korak k samostojnemu ter neodvisnemu gibanju uporabnika s pomočjo psa vodiča. Nanj ima zelo pozitiven učinek in mu poveča motivacijo za nadaljnji skupni trening.

Pri vsakdanjem gibanju po cestah vedno naletimo na različne ovire. Pri učenju uporabnika hoje s psom vodičem je na začetku potrebno, da je inštruktor tisti, ki nastavi ovire na poti. Pred tem mora uporabnika seznaniti z oviro. Kadar pri gibanju pes vodič umakne oviro oziroma jo obide, je uporabnikova naloga, da mu sledi z enim korakom razlike. Tudi tu je na začetku potreben nadzor inštruktorja, kasneje pa lahko vaje izvajata samostojno.

Del našega vsakdana pri gibanju po ulicah so tudi prometne ulice. Pri uporabniku lahko povzročijo nemir in neprepičanost vase. Do sedaj se je srečaval z mirnim

okoljem, kjer ni imel težav z zbranostjo in obvladovanjem že osvojenih tehnik. Hrup lahko pri uporabniku povzroči, da pozabi na kakšno tehniko.

10.5. NADALJEVANJE TRENINGA VAJ V KOMPLEKSNEJŠIH SITUACIJAH

Uporabnik nadaljuje sprehode po različnih poteh s psom vodičem vse dokler ne doseže popolne sigurnosti v hojo s psom vodičem. S tem hkrati razvija lastno tehniko in sposobnost sledenja psu in se pri tem lahko tudi popolnoma sprosti. Zelo pomembno vlogo za uporabnika ima sluh. Tako kot je za nas vid čut orientacije, je zanj to sluh. Inštruktor tekom vaj, seveda kadar je potrebno, popravlja držanje in vedenje psa ter uporabniku daje dodatne napotke.

Navzočnost inštruktorja tekom treninga dviguje uporabnikovo samozaupanje in sigurnost. Na začetku stoji na levi strani, ker lahko tako najlažje sledi in kontrolira psa in daje uporabniku dodatna navodila. Ko vidi, da njegova pomoč ni več potrebna, stopi na desno stran ali pa hodi za uporabnikom in psom vodičem.

Najpogostejša napaka pri treningu je hitenje pri prečkanju ceste. To je lahko zelo nevarno, saj se pes lahko navadi na hitenje čez cesto in bo to prenesel v vsako takšno situacijo. Zato je potrebno, da se na treningu nikamor ne mudi. Ulice in ceste je potrebno prečkati pazljivo in počasi.

10.6. ŽIVLJENJE S PSOM

Blasch (1997) je s sodelavci razdelil življenje s psom na dva dela: prvi del je začetna prilagoditev po vrnitvi domov, drugi del pa preostanek delovnega življenja.

Proces spoznavanja in učenja hoje s psom vodičem je za uporabnika na začetku stresno in utrujajoče, zato Zovko (1998) poudarja, da si mora po vrnitvi domov uporabnik naprej malo spočiti in s tem psu ponuditi priložnost, da se navadi na novo življenjsko okolje.

Vsak, ki ima, ali je imel kadarkoli psa, ve, da je njegovo vzdrževanje drago in zahteva veliko dela. Tudi pes potrebuje veliko gibanja, zato je pomembno, da mu njegov nov lastnik nudi dovolj priložnosti za prosto gibanje. Poleg tega mu je potrebno zagotoviti dnevno rutino in redno nego. Ko se uporabnik navadi na vse to in skrb za njegovega novega štirinožnega prijatelja postane del vsak dana, mu skrb zanj vzame le nekaj minut na dan, pri psu pa se kaže to v lepem vedenju, zdravju in urejenem zunanjem videzu.

Po vrnitvi uporabnika s slepoto s psom vodičem nazaj v domače okolje, je pomembno, da najprej preživita nekaj samostojnega časa in se tako navadita na novo situacijo. Čez čas je potrebno, da inštruktor na domu obiše uporabnika in se z njim pogovori o morebitnih težavah. Ne samo, da obiski pokažejo inštruktorju, da je opravil dobro delo s psom in uporabnikom, ampak prinašajo tudi obojestransko zadovoljstvo. Oseba s slepoto se prične doživljati bolj pozitivno in to vpliva na njen odnos do okolice. Občutek uspešnosti pri skrbi zase in psa, pri njej povzroči občutek kompetentnosti. Po navadi se osebe s slepoto, ki imajo psa vodiča, pričnejo več družiti z vrstniki in drugimi ljudmi v okolici. Tudi različne raziskave so pokazale, da uporaba psa vodiča poveča izhode in druženje oseb s slepoto. Kodo (2011) je s sodelavci na Japonskem naredil raziskavo o uporabnikih psov vodičev in rezultati so pokazali, da so, odkar imajo psa vodiča, pričeli pogosteje odhajati ven. Ne samo na poznane kraje, temveč tudi na nepoznane kraje in prav tako se je povečala njihova uporaba javnega prometa. Tako da uporaba psa vodiča res izboljša in dvigne družbeno življenje oseb s slepoto. Ne samo to, oseba s slepoto s tem pridobi tudi novega prijatelja in zaveznika, psa.

11. UPOKOJITEV

Delo psa vodiča zahteva najvišjo fizično in psihično kondicijo. Iz tega razloga se psi vodiči upokojijo še preden vstopijo v obdobje starosti. Po navadi so starejši psi v dobri kondiciji in še dovolj močni za nadaljnje delo, vendar postanejo njihove reakcije počasnejše. To jim onemogoča varno vodenje svojega uporabnika. Psi vodiči se po navadi upokojijo med osmim in desetim letom starosti.

Upokojitev psa vodiča ne pomeni, da oseba s slepoto ne bo imela več novega psa vodiča. Po njegovi upokojitvi lahko zaprosi za novega. Vsem nam pes ne predstavlja le hišnega ljubljénčka, temveč tudi najbližjega prijatelja, ki nas nikoli ne izda, razočara ter nam stoji ob strani tako v dobrem kot v slabem, nam krajša dneve, nas razveseljuje in nam da občutek ljubljenosti. Oseba s slepoto se na svojega psa vodiča tako naveže še bolj, saj mu le-ta predstavlja tudi vez z zunanjim svetom. Ob upokojitvi psa lahko oseba s slepoto prejšnjega psa tako obdrži kot hišnega ljubljénčka. Kadar pa okoliščine to onemogočajo, center poišče nov dom za upokojenega psa. Harris pravi, da imajo centri oziroma šole za pse vodiče velikokrat sezname ljudi, ki želijo posvojiti upokojenega psa vodiča. Poiskati nov, ljubeč dom za psa vodiča je seveda odlična nagrada za njihovo vseživljenjsko trdo in pomembno delo.

Ločitev oziroma žalovanje za psom vodičem je proces, ki zelo vpliva na uporabnika s slepoto. Na procesu žalovanja je premajhen poudarek, saj se po navadi pozornost usmeri takoj na pridobitev novega psa. Proces žalovanja je že sam po sebi dolgotrajen, težaven in oseben proces. Pri osebah s slepoto pa je ta proces še nekoliko drugačen in bolj zapleten. Pes vodič jim pomeni veliko več kot ljubljénček. Schneider (2005) v svojem članku govori o treh različnih slovesih, in sicer: odločevalno slovo, slovo ob upokojitvi in slovo ob smrti. Vsako izmed treh sloves vzame veliko časa in moči posamezniku s slepoto, da sprejme posamezno slovo.

12. ZAKLJUČEK

Celoten proces vzgajanja psa vodiča, njegovo treniranje in nato navajanje na skupno življenje z njim je zelo dolgotrajen, ki zahteva veliko truda, dela in časa. Predpogoj za uspešen proces pa ni le prava izbira mladiča za trening, temveč tudi dober inštruktor psa. Inštruktor spremlja celoten proces vzgoje in socializacije psa ter ga nato trenira, da le-ta postane dober pes vodič. Po uspešno končanem treningu, ki je sestavljen iz dveh glavnih delov, navajanje na povodec in vaje poslušnosti, se prične navajanje uporabnika s slepoto in psa vodiča. Tudi tu je inštruktorjeva vloga zelo pomembna, saj mora najprej podučiti in pripraviti uporabnika na prihod psa, nato pa pozorno spremljati skupne treninge.

Prihod oziroma življenje s psom vodičem za posameznika s slepoto po mojem mnenju ne pomeni dodatnega bremena, ampak dokaz, da je pripravljen na novo stopnjo v svojem življenju, s katero bo dokazal, da je zmožen živeti popolnoma samostojno in pri tem skrbeti tako zase kot za svojega novega štirinožnega prijatelja. Ne samo, da je to dokaz samostojnosti in neodvisnosti, ampak se počasi po prihodu psa v njegovo življenje prične boljšati tudi njegovo družabno življenje. Pes da osebi s slepoto potrebno samozavest in samozaupanje, da prične odhajati v zunanji svet in se družiti s svojimi vrstniki in ostalimi ljudmi.

Kot se vidi že po izboru literature, vidimo, da je v Sloveniji veliko pomanjkanje na tem področju. To lahko opazimo tudi, če bolj pozorno opazujemo okolico in opazimo, da v našem vsakdanu ne zasledimo veliko oseb s slepoto, ki bi se sprehajale po mestu s svojimi psi vodiči. Prav tako obstaja pomanjkanje opravljenih raziskav na tem področju. Kljub temu, da je obstoj psov vodičev že prazgodovinski, vse povedano kaže na to, da je pri nas še precej nova, neraziskana stvar, ki potrebuje napredek in razširitev. Pes vodič za osebe s slepoto konec koncev ne pomeni le dvig njihovega družabnega življenja, temveč tudi njihovega zasebnega in povečanje osebnega zadovoljstva.

13. LITERATURA

Blasch B., B. idr. (1997). *Foundation of orientation and mobility, second edition*. New York: AFB Press.

Fogle, B. (1997). *Enciklopedija psov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Guide dog (n.d.). Pridobljeno s http://en.wikipedia.org/wiki/Guide_dog.

Harris, T. (n.d.). *How guide dogs work*. Pridobljeno s <http://science.howstuffworks.com/zoology/mammals/guide-dog.htm>

Hegewald-Kawich, H. (2011). *Pasme psov od A do Ž*. Kranj: Olevšek, Narava.

Koda, N., Kubo, M., Ishigami, T., Furuhashi, H. (2011). Assessment of dog guides by users in Japan and suggestions of improvement. *Journal of visual impairment and blindness*, 105(10), 591-600.

Schneider, K. S. (2005). The winding valley of grief. When a dog guide tetires or dies. *Journal of visual impairment and blindness*, 99(6), 368-370.

Zovko, G. (1998). *Peripatologija 2*. Zagreb: Školske novine.